

КОМПЛЕКСНЕ ВИКОРИСТАННЯ МЕТАЛУРГІЙНИХ ШЛАКІВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЖАРОСТІЙКИХ БЕТОНІВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В роботі встановлено, використання шлакових складових дозволяє розширити сировинну базу, знизити вартість жаростійких бетонів, заощадити значну кількість цементу, у ряді випадків отримувати бетони з кращими показниками ніж на традиційних складових.

Ключові слова: промислові відходи, жаростійкі бетони, будівельні матеріали.

Abstract

Thus, the use of slag components makes it possible to expand the raw material base, reduce the cost of heat-resistant concrete, save a significant amount of cement, and in some cases obtain concrete with better performance than with traditional components..

Keywords: industrial waste, heat-resistant concrete, building materials.

Вступ

В наш час проблема одержання жаростійких бетонів тісно пов'язана як з покращенням технологічних та експлуатаційних властивостей матеріалу, так і з використанням техногенної сировини, можливості якої для цих цілей недостатньо досліджені [1]. У зв'язку з цим практичний інтерес становить розробка нових видів жаростійких бетонів, що виробляються на основі різних промислових відходів та побічних продуктів.

Що стосується виробництва жаростійких бетонів особливе місце займають алюмосилікатні сполуки каркасної структури, аналогічні природним цеолітам. З'єднання цеолітової структури, що є основою лужних і лужно-лужно-земельних в'язучих, здатні гідратуватися без руйнування жорсткого алюмосилікатного каркаса до температур 920-1100°C залежно від співвідношення Al_2O_3 [2-3].

Вміст цементуючої речовини в бетоні легко піддається регулюванню шляхом дозування його компонентів, умов та режимів формування структури на основі відомих із загального бетонознавства методів. Хімічний та фазовий склади цементуючої речовини жаростійких бетонів можна регулювати, змінюючи хіміко-мінералогічний склад в'язучих [4]. Тому розробка нових видів в'язучих для отримання жаростійких бетонів має важливе наукове та прикладне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз опублікованих робіт показав, що в даний час є актуальними розробки ефективних складів жаростійких бетонів для використання їх у широкому діапазоні температур (1000-1700 °C), а також технологій виробництва жаростійких виробів на їх основі [5-6].

За сучасних умов зведення та ремонту теплових агрегатів потрібний швидкий темп введення їх в експлуатацію. У зв'язку з цим найперспективнішими в'язучими для отримання жаростійкого бетону є в'язучі зі швидкими термінами твердіння [7-8]. До таких видів в'язучих можна віднести глиноземистий (ГЦ), високоглиноземний цемент (ВГЦ) та високоглиноземистий корозійностійкий цемент (ВГКЦ) [9]. При цьому високоглиноземистому цементу можуть пред'являтися досить високі вимоги щодо його складу. За даними ряду опублікованих робіт ВГКЦ повинен містити 72-75% оксиду алюмінію та 22-25% оксиду кальцію; інших оксидів, таких як SiO_2 , Fe_2O_3 , MgO та ін, має міститися мінімальна кількість [10-11].

Відомо, що після високотемпературного нагрівання міцність жаростійкого бетону

істотно знижується. У дослідженнях, проведених авторами [12-13], встановлено, що найкращими жаростійкими властивостями володіє гідратований аліт, основний мінерал портландцементного клінкеру $3\text{CaO} \cdot \text{SiO}_2$, який майже не знижує міцності при нагріванні до 1200°C .

Основна частина

Номенклатура сировинних матеріалів для приготування жаростійких бетонів може бути розширена за рахунок використання різних промислових відходів, серед яких значне місце займають металургійні шлаки. Аналіз хіміко-мінералогічного складу та властивостей шлаків заводів нашої країни показує, що багато з них можуть бути цінною сировиною для приготування компонентів жаростійких бетонів. Використання відходів дозволить розширити сировинну базу та сприятиме оздоровленню навколишнього середовища.

Найбільш перспективними сировинними матеріалами із металургійних шлаків є феросплави. На їх основі можна отримувати в'язучі, заповнювачі, тонкомолоті добавки для жаростійких та вогнетривких бетонів з температурою нагріву $800\text{--}1700^\circ\text{C}$. Для в'язучих жаростійких бетонів доцільно використовувати шлаки алюмінотермічного виробництва безвуглецевого ферохрому наступного складу, мас. %: Al_2O_3 - 50–60; CaO - 13–25; MgO - 10–20; Cr_2O_3 - 3–12; FeO - 0,1–2; SiO_2 - 0,5–5 [14].

Фазовий склад металургійних шлаків представлений алюмінатами складу $\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3$ та $12\text{CaO} \cdot 7\text{Al}_2\text{O}_3$ та алюмомагнезійною хромовмісною шпинеллю. При вмісті в шлаках SiO_2 більше 4% вони при охолодженні можуть розпадатися за рахунок утворення $\gamma\text{-}2\text{CaO} \cdot \text{SiO}_2$ [15]. За вмістом основних оксидів ці шлаки близькі до деяких видів вапняно-магнезійних глиноземистих цементів, що широко застосовуються в зарубіжній практиці. Перевагою цих цементів є підвищений вміст шпинелі, що надає бетонам на їх основі високу вогнетривкість, стійкість в агресивних середовищах та малу усадку після нагрівання.

Встановлено, що після помелу шлаки безвуглецевого ферохрому набувають властивостей швидкотвердіючого гідралічного в'язучого з міцністю у тридобовому віці 20–35 МПа. При вивченні жаростійких властивостей гідратованого шлакового в'язучого встановлено, що мінімальна залишкова міцність отриманого цементного каменю зразків після впливу температури 1200°C становить 35–60%; усадка 1,3–1,6%; вогнетривкість $1520\text{--}1540^\circ\text{C}$; температура деформації під навантаженням 0,2 МПа: початок розм'якшення $1220\text{--}1230^\circ\text{C}$; руйнування при $1400\text{--}1500^\circ\text{C}$ [16–17]. В якості тонкомолотих добавок до жаростійких бетонів на портландцементі необхідно використовувати шлаки від виплавки феромолібдену, феромарганцю і силікомарганцю та ферохромові шлаки, що саморозпадаються [18]. Ферромолібденовий шлак, що утворюється в результаті силікотермічного виплавлення феромолібдену, являє собою безлужне скло. Хімічний склад таких шлаків представлений переважно оксидами: SiO_2 – до 68%; $\text{FeO} + \text{Fe}_2\text{O}_3$ – до 20%; Al_2O_3 – до 15% та у невеликих кількостях CaO та MgO . Це визначає їхню високу реакційну здатність щодо зв'язування вільного оксиду кальцію при нагріванні. Тонкомолотий шлак (з питомою поверхнею $350 \text{ м}^2/\text{кг}$), введений у портландцемент у кількості 30–50% за масою забезпечує термічну стійкість цементного каменю в інтервалі температур $110\text{--}1000^\circ\text{C}$, як і тонкомолотий шамот. Вогнетривкість отриманого жаростійкого в'язучого становить $1030\text{--}1040^\circ\text{C}$ [19].

Проведені дослідження, в результаті яких на основі фосфатного в'язучого та хромглиноземистого шлаку розроблено високовогнетривкий бетон. Встановлено, що в якості зв'язки можна застосовувати ортофосфорну кислоту 30–70% концентрації, а як заповнювачі шлак з максимальною крупністю зерен 10 мм. Бетон на 30% кислоті має здатність твердіти в природних умовах. Міцність цього бетону становить 35–50 МПа, а залишкова міцність після нагрівання до 1700°C знаходиться в межах 80–100% [20]. У процесі нагрівання до 1300°C такий бетон характеризується сталим об'ємом, а при вищій температурі має незначне розширення. Максимальна температура експлуатації бетону 1700°C . Шлаки феросплавного виробництва можуть застосовуватися для приготування не тільки важких, але й легких жаростійких бетонів.

Розроблено технологію виготовлення жаростійкого газобетону на фосфатному в'язучому та різних вогнетривких наповнювачах. При використанні тонкомолотого вогнетривкого наповнювача шлаку виплавки металевих хрому отримано фосфатний газобетон із середньою щільністю 400-800 кг/м³, міцністю на стиск 1-6 МПа, температурою застосування 1350-1400°C [21-22]. З такого бетону можна виготовляти вироби будь-якої конфігурації. Також можна отримати заповнювач типу керамзиту фракції 0,14-20 мм з насипною щільністю 500-850 кг/м³, вогнетривкістю вище 1700°C [23], а основі такого заповнювача легкі бетони вогнетривкістю 1200-1500°C.

Висновки

Таким чином, використання шлакових складових дозволяє розширити сировинну базу, знизити вартість жаростійких бетонів, заощадити значну кількість цементу, у ряді випадків отримувати бетони з кращими показниками ніж на традиційних складових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Glovyn, N., et al. Technical, agricultural and physical sciences as the main sciences of human development. International Science Group, 2024.
2. Hladyshev, D., et al. Technical and agricultural sciences in modern realities: problems, prospects and solutions. International Science Group, 2023.
3. Beresjuk, O., et al. Theoretical and scientific foundations in research in Engineering. Vol. 1. International Science Group, 2022.
4. Сорока, С. В. "Комплексне використання техногенних відходів промисловості для виготовлення будівельних виробів." Прикладні науково-технічні дослідження: 22-26. (2019).
5. Korniylo, I., O. Gnyp, and M. Lemeshev. "Scientific foundations in research in Engineering." (2022).
6. Lemeshev, M., O. Bereziuk, and K. Sivak. "Features of the use of industrial waste in the field of building materials." Scientific foundations in research in Engineering. 1.2: 25–32. (2022).
7. Wójcik, Waldemar, and Małgorzata Pawłowska, eds. Biomass as Raw Material for the Production of Biofuels and Chemicals. Routledge, 2021.
8. Hladyshev, D., et al. Prospective directions of scientific research in engineering and agriculture. International Science Group, 2023.
9. Ковальський, В. П., et al. "Использование минеральных заполнителей, наполнителей и микронаполнителей в сухих строительных смесях для поризованных растворов." Technical research and development: collective monograph. 8.9: 360–366. (2021).
10. Сивак, К. К., Стаднийчук, М. Ю. (2021). Сучасні підходи комплексної переробки промислових техногенних відходів. Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві, 31(2), 37-44.
11. Гончар, С. В. Композиційні бетони спеціального призначення. Харківський національний університет міського господарства імені ОМ Бекетова, 2019
12. Стаднийчук М. Ю. "Жаростойкое вяжущее на основе промышленных отходов." Актуальные проблемы пожарной безопасности, предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций: 168-171. (2019).
13. Khrystych, O. "Technological parameters of the radiationresistant concrete production." Scientific Works of Vinnytsia National Technical University 1 (2020).
14. Лемішко, К. К., М. Ю. Стаднийчук "Використання промислових відходів енергетичної та хімічної галузі в технології виготовлення будівельних виробів." (2019).
15. Лемешев М.С. Электропроводные бетоны для защиты от статической электрики // Перспективні досягнення сучасних вчених: матер. наук. симп., 19-20 вер. 2017 р. Одеса.
16. Медведь, Я. О. Спеціальні жаростійкі бетони з використанням промислових відходів. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021.
17. Іванов, О. А. Композиційний жаростійкий бетон з використанням відходів виробництва. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021.
18. Лемешев М. С. Ніздрюваті бетони з використанням промислових відходів / М. С. Лемешев, О. В. Березюк // Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте '2017 : материалы международной научно-практической Интернет-конференции. – Москва : SWorld, 2017. – 7 с.
19. Cherepakha, D. Industrial waste and its processing. Харківський національний університет міського господарства імені ОМ Бекетова, 2020.
20. Лемешев М. С. Будівельні вироби з використанням промислових відходів Вінниччини / М. С.

Лемешев // Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. – 2017. – № 41. – С. 123 – 127

21.Березюк, О. В., et al. "Перспективи використання техногенної сировини при виробництві композиційних в'язучих." Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві.№ 2: 36-45. (2022).

22.Sivak, K. Use of industrial waste for increased experimental properties in construction. Львів: Національний університет" Львівська політехніка", 2023.

23.Lemeshev, M. "Use of industrial waste in the construction industry." Prospective directions of scientific research in engineering and agriculture: 19–25.(2023).

Черепакха Дмитро Вікторович, аспірант кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: dmutro.cherepaha@gmail.com

Лемешев Михайло Степанович, к.т.н., доцент, доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: mlemeshev@i.ua

Cherepakha Dmytro - graduate student of the Department of Construction, Municipal Economy and Architecture, Vinnytsia National Technical University, e-mail: dmutro.cherepaha@gmail.com

Lemeshev Mikhail - Ph.D., associate professor of urban planning and architecture, Vinnytsia National Technical University, e-mail: mlemeshev@i.ua